

Народні перекази
про звичаї і традиції українських козаків.
Лицарство та відвага запорозьких козаків.
Народний переказ «Прийом у запорожці»

Урок з української літератури у 5 класі

Тема. Народні перекази про звичаї і традиції українських козаків.

Лицарство та відвага запорозьких козаків.

Народний переказ «Прийом у запорожці».

Мета: ознайомити учнів з народними переказами як епічним жанром усної народної творчості; удосконалювати навички роботи з текстом епічного твору; розвивати вміння логічно й грамотно висловлювати власні думки, творчо мислити, виробляти вміння відтворювати в уяві картини історичного минулого народу України; розвивати навички виразного читання; виховувати повагу до культури рідного народу, своєї історії; формувати почуття патріотизму і гордості за свій народ.

Народ, який не знає свого минулого, не має майбутнього.

О. Довженко

Хід уроку

I. Організаційний момент.

*Сіли, дітки, всі рівненько,
Усміхнулися дружненько,
Настрій бравий, мрій багато.
Нумо дружно працювати!*

II. Перевірка домашнього завдання.

1. Вікторина «Так» і «Ні».

1. Фольклор – це творче надбання народу, що передавалось віками із покоління в покоління в усній формі (Так)
2. До усної народної творчості належать казки, перекази, міфи, легенди, пісні тощо (Так)
3. Міф (міт) – це фантастичні оповіді про богів, напівбогів, казкових героїв (Так)
4. У міфологічній легенді «Про зоряний віз» розповідається про зародження людської цивілізації (Ні)
5. Головна думка міфу «Берегиня» - світло доброти переможе пільму зла (Так)
6. Згідно з міфологічною легендою пес живе коло людини, бо людина його завжди нагодує (Ні)
7. Щедра дівчинка врятувала від спраги і смерті 7 чоловік. (Так)
8. Згідно з однойменною легендою, неопалима купина стала символом незнищенності нашої землі (Так)
9. У легенді «Як виникли Карпати» Силун розсердився на Карпа, бо той вирішив одружитися без дозволу господаря (Ні)
10. Неопалима купина – це фруктове дерево (Ні)
11. Собака з легенди «Чому пес живе коло людини» став слугою ведмедеві. (Ні)
12. Головна героїня легенди «Про зоряний віз» мала старих батьків (Ні – матір)

2. Інтерактивна гра «Магічне число».

3 – тричі Карпо вдарив об землю Силуна.

5 – героїв легенди «Чому пес живе коло людини».

7 – зірок на небі – це врятовані душі людей.

10 – років Карпо служив Силуну.

3. Виразне читання змісту легенд. «Про зоряний віз», «Чому пес живе коло людини», «Як виникли Карпати».

III. Оголошення теми і мети уроку.

IV. Опрацювання навчального матеріалу.

Народний переказ – це усна розповідь про відомі історичні події та народних героїв.

Основні ознаки переказів – усна форма, реальні події, відомі герої, образність, варіативність.

1. Слово вчителя.

Козаки (запорожці) — вільні озброєні люди, представники військового стану, воїни-найманці. Основним заняттям козаків була війна: патрулювання торгових шляхів, захист українських земель від татарських навал, участь у військових кампаніях сусідніх володарів та захист кордонів сусідніх держав.

Запорозька Січ — це фортеця-містечко за дніпровими порогами на Дніпровім острові Хортиці. На території фортеці зазвичай знаходилися площа, церква, адміністративні споруди, курені, комори тощо. Стіни фортець запорозьких козаків були з насипів земляних валів і дерев'яних укріплень. Козаки жили там увесь вільний від військової діяльності час.

Посеред Січі стояла церква Святої Покрови. Довкола площі стояли хатки, так звані «коші», або «курені» з плетеними сітками. Ті хатки були накриті очеретом чи кінськими шкірами. У такій хатці жив один курінь з курінним отаманом. Та козаки тільки спали тут або пересиджували негоду й дощі, латаючи одяг, чистячи зброю. Там вони вправлялися в їзді верхи, в стрілянині з рушниць і гармат, та ремонтували човни.

Переказ «**Прийом у запорожці**» належить до переказів доби козаччини та національної війни 1648-1654 років. Тут центральним персонажем виступають рядові козаки, їхні побут, звичаї.

2. Читання тексту переказу «Прийом у запорожців».

3. Співпраця «Коло думок».

1. Про кого розповідає народ у переказі?
2. На що саме звертається увага у творі?
2. Які звичаї козаків вам запам'яталися?
3. За якими критеріями козаки приймали новобранців у своє братство?
4. Чи пройшли б випробування сучасні учні?

3. Колективний висновок:

Тема: зображення побуту та звичаїв запорізьких козаків.

Ідея: демонстрування винахідливості українських воїнів під час вибору гідних новобранців.

4. Будова переказу (коментар учителя)

Експозиція: Запорожці кличуть на Січ хлопця

Зав'язка: Хлопцеві велять варити кашу

Розвиток дії: Хлопець двічі кличе козаків, та вони не йдуть

Кульмінація: Починає хлопець сам їсти зварену кашу

Розв'язка: Хлопця приймають до козаків

5. Бесіда «У колі друзів».

- ☐ Які риси характеру перевіряли запорожці в новобранців?
- ☐ У чому полягала перевірка? Чи змогли б ви її пройти?
- ☐ Чому більшість новачків провалювало випробування?
- ☐ А які ще випробування ви б запропонували козакам?

6. Інтерактивна гра «Вузлики».

Козацькому роду	→	ззаду не нападає.
Де козак,	→	козацька доля.
Степ та воля —	→	немає переводу.
Щирий козак	→	того й перемога.
Чия звитяга,	→	там і слава.

Ключ

Козацькому роду немає переводу.

Де козак, там і слава.

Степ та воля — козацька доля.

Щирий козак ззаду не нападає.

Чия звитяга, того й перемога.

7. Інтерактивна гра «Голосне лото».

Завдання. Відгадати слова, що називають предмети і поняття, пов'язані з темою «Українське козацтво», використовуючи «голосні підказки»

	е				а			и		а
--	---	--	--	--	---	--	--	---	--	---

	а		о		о		е		
--	---	--	---	--	---	--	---	--	--

	о			а		и	
--	---	--	--	---	--	---	--

	у			а	
--	---	--	--	---	--

	у		і		
--	---	--	---	--	--

	о		а	
--	---	--	---	--

	а			я
--	---	--	--	---

Ключ: Гетьманщина, запорожець, побратим, курган, курінь, гопак, шабля.

8. Рубрика «Досліджую нове»

Характерник — назва козака на Запорізькій Січі, якому приписувалися володіння магічними силами, здатність чаклувати, керувати природними стихіями, вміння перетворюватися на тварин.

Вороги дуже боялися козаків-характерників і називали їх відьмаками або шайтанами.

Характерник – відьмак, шайтан.

V. Підсумок уроку.

«Рефлексія»

Прийом «Незакінчене речення».

1. Козацька держава називалася ...
2. Вона знаходилася на острові...
3. Козаки добре володіли такою зброєю...
4. Учнів досвідчених козаків називали ...
5. Найбільше вороги боялися ...
6. Козами могли стати лише...

VI . Інструктаж домашнього завдання.

1. Виразне читання і переказ твору «Прийом у запорожці».
2. Вивчити теоретичний матеріал підручника на с. 29.